

Horváth Katalin számos gondolatát tanítom a nyelvtörténetórákon. A rész-egész kapcsolat, a jellegzetes tulajdonság mint a megnevezés apropója a Halotti Beszéd ismeretlen eredetűként számon tartott *ördög* (*urdung*) szavának megfejtésében is kulcsfontosságú volt. Elemzése szerint a kísértő úgy kísérti áldozatát, hogy lankadatlanul köröz körötte, körbe-körbe jár, mint egy *őr*. Horváth Katalin órái közül hallgatói számára, nem véletlenül, a legnevezetesebbek éppen etimológiai szakszemináriumai voltak. Eddig 34 megjelent etimológiát köszönhetünk neki.

Horváth Katalin mindig a legalapvetőbb kérdéseket tette fel a nyelvvel kapcsolatban: forma és jelentés viszonya pontosan milyen? Motivált-e a kettő viszonya? Mennyiben? Hogyan köti meg a nyelvelmélet az ember gondolkodását ezekben a kardinális kérdésekben?

Kati, Neked sokan sokat köszönhetnek, köszönhetünk. Csak remélni merjük, hogy ennek egy töredékét vissza tudjuk Neked adni valamilyen formában. Szeretettel kívánok boldog 80. születésnapot, Isten éltesen sokáig!

DÉR CSILLA ILONA

HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont – Károli Gáspár Református Egyetem

Guttman Miklós 80 éves

Élénken élnek bennem Guttman Miklós és Bokor József 70. születésnapjának köszöntő pillanatai. A két jeles nyelvészt anyatanszékük szervezésében ünnepeltük Szombathelyen. A baráti beszélgetés óta 10 év telt el, s most ismét kerek születésnapján köszönthetjük Guttman Miklóst, a kivételes tanáregyeniséget, a sokoldalú kutatót és példaképet.

Guttman Miklós életében meghatározók a szülőfalujában, Náraiban eltöltött évek. Földműves-iparos családba született, felmenői német anyanyelvűek, de horvát származású ősei is vannak. Így idézi fel a szülői ház emlékeit a Fél évszázad a magyar nyelv szolgálatában című kötetben: „Szigorú vallásos nevelésben részesültem. Mindennap mentem templomba, a hajnali misékre a nagyanyámmal. [...] Minden este imádság volt nálunk, a nagyanyámmal a Szentolvasót imádkoztuk. [...] Természetesen a paraszti munka minden egyes fázisában részt vettem. Ami a faluban a mezőgazdasággal, a paraszti élettel kapcsolatos volt, azt én mind megtanultam. De meg is kellett tanulnom, és meg kellett tanulnom a munkának a becsületét is. [...] Az iskolában jó tanuló voltam, mindig jeles vagy kitűnő” (HAJBA–TÓTH szerk. 2023: 96). Tudományos munkáiban többször visszanyúl szeretett faluja nyelvi (nyelvjárási, névtani), történeti, néprajzi sajátosságainak vizsgálatához. 2014 óta Nárai díszpolgára.

A másik fontos állomás ünnepeltünk számára Ják, ahol a tanári pályája kezdődött. Egyetemi szakdolgozatában is a település helytörténetét vizsgálta, s ekkor ismerte fel a szóértés, a szóértelmezés, a szómagyarázat fontosságát az iskolában. Az itt eltöltött öt év általános iskolai tanítási tapasztalat sokat segített későbbi munkájában, a Szombathelyi Tanárképző Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszékén. A tanszék alapítója, Szabó Géza még Pécsen találkozott az ott tanuló Guttman Miklóssal, Vörös Ottóval és Bokor Józseffel, s a tanszék szervezésekor munkatársként hívta a nyugat-dunántúli nyelvjárási

gyökerekkel rendelkező ifjakat. A pécsi alma mater eszmevilága minden bizonnyal meghatározó az egyébként a pécsi főiskola kihelyezett tagozataként létrejövő szombathelyi Magyar Nyelvészeti Tanszék arculatában. Guttman Miklósról és egész munkásságára különösen nagy hatással volt két kiváló tanára, Temesi Mihály és Rónai Béla. Tőlük tanulta meg többek között a néprajzi-nyelvjárási gyűjtés módszerét. A Nyelvjárási és Néprajzi Tudományos Diákkör aktív tagjaként a Pécsi Tanárképző Főiskolán bontakozott ki nyelvészeti érdeklődése.

A jáki általános iskolai tanári évek után a szombathelyi magyar szakos képzés elindításában vállalt szerepet. A hallgatók gyakorlati képzését szervezte, illetve feladata volt a vasi földrajzi nevek gyűjtésének folytatása, melybe Végh József szervezte be Vörös Ottóval és Bokor Józseffel együtt. A Vas megye földrajzi nevei című kötet megjelenése jelentős állomás mindannyiuk tudományos életében (BALOGH–VÉGH szerk. 1982). Guttman Miklós természetesen a tanszéki élőnyelvi kutatómunkába is bekapcsolódott, a dialektológia iránti vonzalma itt teljesedett ki. Szívesen foglalkozott a német eredetű tájszavak gyűjtésével, és számos hallgatóját bevonta a tájszavak állapotának, mozgásának, nyelvészeti összefüggéseinek vizsgálatába, akik értékes szakdolgozatokat írtak a témából. Ünnepeztünk tehát a szombathelyi dialektológiai műhely virágkorának meghatározó egyénisége Szabó Géza, Bokor József, Molnár Zoltán és Vörös Ottó tanár urakkal együtt. 38 évig, 1974 és 2012 között volt a tanszék a második otthona, főiskolai tanárként innen vonult nyugdíjba mint a nyelvtudomány kandidátusa.

Az iskolai gyakorlattal összefüggésben, személyes tapasztalata alapján kezdett el foglalkozni az általános iskolai tanulók nyelvhasználatával. Iskolai nyelvészeti elemzéseket készített arról, hogy a gyerekek nyelvében hogyan van meg a helyi nyelvjárás, mennyire ismerik és használják azt. Kandidátusi értekezését is e témából írta A táji jelenségek vizsgálata tíz és tizenéves beszélt nyelvben Nyugat-Dunántúlon (GUTTMANN 1995) címmel. Valamint sok tanítványa figyelmét is e terület vizsgálatára irányította.

Guttman Miklós a Muravidéken is segítette a magyar nyelv oktatását, ápolását, a magyar kultúra terjesztését és megismertetését. 1981 és 1984 között a Maribori Egyetem Pedagógiai Akadémiai Karán lektori feladatokat látott el. Óráit magyar anyanyelvű egyetemi hallgatók (tanárjelöltek, leendő közgazdászok, a műszaki képzés diákjai) és középiskolai tanulók egyaránt látogatták. Megbízatása után is tevékenyen részt vett az ottani munkában, a 2000-es években tanfelügyelőként is tevékenykedett, és továbbképzéseket tartott gyakorló pedagógusok számára. Ez idő alatt a nyelvi, nyelvhasználati kultúra megfigyelésére sok időt fordított. Elmondása alapján „nemcsak az órán végzett munka során, hanem a folyosón történő találkozások alkalmával éppen úgy, mint barátságos hangulatú összejövetelek idején, utazás közben stb.” (GUTTMANN 1983: 41). Meggyőződése volt, hogy a mindennapok nyelvhasználatának problémái alapján tervezhető hatékonyan a nyelvi nevelés. Magyarországi kutatásaihoz hasonlóan itt is elsősorban a nyelvjárás jelenségeket és a nyelvi archaizmusokat, vizsgálta diákok (tanítványai) nyelvhasználatát, valamint feltárta a szlovén nyelv magyarra gyakorolt hatásait. Ezek eredményeképp a nyelvi ismeretterjesztés és az igényes, szép nyelvhasználatra nevelés céljával a muravidéki magyarság hetilapjában, a Népújságban megjelent nyelvvelő írásokból egy kötetet állított össze (GUTTMANN 1983), 1999-ben pedig jóbarátjával, Bokor Józseffel jelentetett meg egy önálló kiadványt (BOKOR–GUTTMANN szerk. 1999). Rendszeresen tartott nyelv-

művelő előadásokat a Muraszombati Rádióban, amit hazatérte után, sőt még nyugdíjazását követően is folytatott.

Számos tudományos publikációja jelent meg dialektológiai, szociolingvisztikai, névtani, nyelvtörténeti és anyanyelv-pedagógiai témában hazai és külföldi folyóiratokban, gyűjteményes kötetekben, országos és helyi közleményekben. Rendkívül színes kutatói pályája fontos állomása a Hangutánzó igék vasi és muravidéki atlaszának megjelenése, melyet egykori tanítványával, Kőbölkuti Katalinnal közösen írtak (GUTTMANN–KÖBÖLKUTI 1987). A 12 magyarországi településen Kőbölkuti Katalin, a 15 muravidéki kutatóponton Guttman Miklós gyűjtötte az anyagot. Oktatói és tudományos tevékenységét többször ismerték el: 1980-ban miniszteri dicséretet, 1985-ben a „Kiváló Munkáért” kitüntetést, 1990-ben Csűry Bálint-emlékérmét és -díjat kapott; 1986-ban a Maribori Egyetem bronzplakettjével, 2011-ben a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztjével tüntették ki.

Guttman Miklós lételeme a tanítás, személyes vallomásai alapján oktatói és kutatói pályájából a tanítványaira a legbüszkébb. Sokat tett azért, hogy a Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskoláról kikerülő magyar szakos hallgatók kiváló pedagógusokká váltak. A kurzusain részt vevők nagy része saját dialektusát megismerni, feltárni és értékeit megővni akaró tudatos nyelvhasználóként távozott az intézményből. Nyugdíjba vonulása után többször hangoztatta, hálás azért, hogy 18–22 éves diákok között élhette le az életét, akik soha nem hagyták megöregedni. Hozzávetőleg 3500 hallgatót tanított pályája során, közreműködött a diplomájuk megszerzésében. Ezt az élményt egy életen át hordozza magában. Nem véletlen, hogy munkahelyén kétszer is felelős vezetői megbízást kapott, a hallgatók tanulmányait (is) segíthette: oktatási és általános főigazgató-helyettes, majd általános és tanulmányi rektorhelyettes volt éveken keresztül.

Őszinte szeretet és tisztelet övezte és övezi. A hallgatóival kitűnő kapcsolatot ápolt. Egykori tanítványaként elmondhatom, hogy mindig öröm volt közvetlen, lelkes hangnemmű, élvezetes óráin részt venni, érzéketes, emlékezetes előadásait hallgatni. Szakmai és emberi tisztesség, következetesség, határozottság, alázat, kollegialitás, segítőkészség, tolerancia, gondosság, pontosság jellemzi. Megbecsülést és elismerést vívott ki magának hallgatói és kollégái körében egyaránt. Mintaértékű életútja, munkássága, kutatói alapállása és tanári attitűdje, valamint szakmai elköteleződése, a választott tudományterület szeretete valóban emberi és tanári példaképpé tette mindannyiunk számára.

Kedves Miklós! Születésnapod alkalmából jó egészségben eltöltött, boldog, megelégedett éveket kívánok neked a magam, a szombathelyi Magyar Nyelvtudományi Tanszék és a Magyar Nyelvtudományi Társaság nevében! Isten éltesen családod, ismerőseid, tiszteelőid öröme sokáig!

Hivatkozott irodalom

- BALOGH LAJOS – VÉGH JÓZSEF szerk. 1982. *Vas megye földrajzi nevei*. Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága, Szombathely.
- BOKOR JÓZSEF – GUTTMANN MIKLÓS szerk. 1999. *A muravidéki magyarság anyanyelvéért*. Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszéke – Maribori Egyetem Pedagógiai Kara Magyar Intézete, Szombathely–Maribor.
- GUTTMANN MIKLÓS szerk. 1983. *Anyanyelvünkért*. Pomurska založba, Ljubljana.

- GUTTMANN MIKLÓS 1995. *A táji jelenségek vizsgálata tíz- és tizennégy évesek beszélt nyelvében a Nyugat-Dunántúlon*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 202. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- GUTTMANN MIKLÓS – KÖBÖLKUTI KATALIN 1987. *Hangutánzó igék vasi és muravidéki atlasza*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 182. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- HAJBA RENÁTA – TÓTH PÉTER szerk. 2023. *Fél évszázad a magyar nyelv szolgálatában. 50 éves az ELTE szombathelyi Magyar Nyelvtudományi Tanszéke*. Savaria University Press, Szombathely. 95–102.

HAJBA RENÁTA
ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

LEVÉLSZEKRÉNY

A szerkesztőség írja: A Magyar Nyelv 2024. 3. számában sajnálatos sajtóhiba maradt. SZÜCS PÉTER tanulmányának címében (308. oldal) az „endoforikus” szó helyett „endorfikus” szerepel. Ez érinti a tartalomjegyzéket is. A hibáért ez úton is elnézést kérünk.